

VALSTYBINĖ LIETUVIŲ KALBOS KOMISIJA

Lietuvos Respublikos teisingumo
ministrei Ewelina Dobrowolskai

2024-01-18 Nr. S1- 16 (1.7 Mr)
Į 2024-01-10 Nr. (1.27 Mr) 2T-23

DĖL NUTARIMO PROJEKTO

Valstybinė lietuvių kalbos komisija (toliau – Komisija arba VLKK) iš principo pritaria dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2022 m. balandžio 27 d. nutarimo Nr. 424 „Dėl Asmens vardo ir pavardės rašymo asmens tapatybę patvirtinančiuose ir kituose dokumentuose taisyklių patvirtinimo“ pakeitimo“ projektui (toliau – Projektas), nes įgyvendinant Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2023 m. gruodžio 28 d. nutarimą Nr. KT110-N13/2023 (toliau – KT nutarimas) privalu patikslinti Vyriausybės 2022 m. balandžio 27 d. nutarimu Nr. 424 patvirtintų Asmens vardo ir pavardės rašymo asmens tapatybę patvirtinančiuose ir kituose dokumentuose taisyklių (toliau – Rašymo taisyklės) 19 punktą.

Kartu, kaip iš profesionalių kalbininkų sudaryta valstybės institucija, turinti įgaliojimus rūpintis valstybinės kalbos saugojimu, Komisija atkreipia dėmesį į būtinybę užtikrinti objektyvų šaltinių vertinimą, taisyklėse detalizuoti, kaip dokumento šaltiniai turėtų būti naudojami įrašant, nurašant ir (ar) perrašant vardus ir pavardes į Lietuvos Respublikos piliečio asmens tapatybę patvirtinančius dokumentus ir rengiant civilinės būklės aktų įrašus.

Dokumento šaltinio sąvoka apibrėžta Lietuvos Respublikos asmens vardo ir pavardės rašymo dokumentuose įstatyme (toliau – Asmenvardžių įstatymas) ir vartojama Rašymo taisyklėse bei Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2016 m. gruodžio 28 d. įsakymu Nr. 1R-333 patvirtintose Asmens vardo ir pavardės keitimo taisyklėse (toliau – Keitimo taisyklės).

Dokumentų šaltinių naudojimas, be abejo, nesietinas su vardo ir pavardės lotyniškos abėcėlės rašmenimis nurašymu ir (ar) perrašymu diferencijuotai – be diakritinių ženklų ir (ar) su diakritiniais ženklais. Tuo požiūriu visiškai sutinkame su Ministerijos specialistų, kaip Vyriausybės atstovų, rašytiniais paaiškinimais, pateiktais Konstituciniam Teismui.

Asmenvardžių įstatyme numatytos dvi išimtys, kada užrašant Lietuvos Respublikos piliečio vardą ir pavardę Lietuvos Respublikos piliečio asmens tapatybę patvirtinančiuose dokumentuose ir civilinės būklės aktų įrašuose gali būti nukrypstama nuo pagrindinio principo, įgyvendinančio Lietuvos Respublikos Konstitucijos nuostatą „valstybinė kalba – lietuvių kalba“: pirma – kai piliečio tautybė yra nelietuvių (3 str. 3 dalis), antra – kai yra pagrindas remtis įrašais užsienio valstybės institucijų išduotuose dokumentuose (4 str. 2 dalis).

Kai ne lietuvių tautybės Lietuvos Respublikos pilietis nori užrašyti savo pavardę pagal savo tautinės kalbos rašybos ir darybos taisykles, Komisijos nuomone, tinkama remtis dokumentų šaltiniais, išduotais ta tautine kalba, tarp jų ir istoriniais dokumentais, kurie išduoti ta tautine kalba dabartinėje Lietuvos valstybės teritorijoje.

Kai norima turėti pavardę tėvų, senelių, prosenelių ar kitų protėvių pagal tiesiąją giminystės liniją, kurie turi ar turėjo kitos užsienio valstybės pilietybę ir kurių pavardė šiais rašmenimis įrašyta dokumento šaltinyje, tada pagal Rašymo taisykles kaip dokumento šaltinis naudojamas užsienio valstybės pilietybę įrodantis tos valstybės kompetentingos institucijos išduotas dokumentas, patvirtinantis turimą ir (ar) tam tikru laikotarpiu turėtą kitos valstybės

pilietybę. Komisijos nuomone, šiose taisyklėse tinkamai patikslinta, kad ne bet koks dokumentas laikomas dokumento šaltiniu, tinkamu pasiremti, pavyzdžiui, ne prenumeratos kvitas, ne komunalinių paslaugų sąskaita ar pan., bet pilietybę patvirtinantis dokumentas. Dar svarbu, kad tai, kas laikoma „kita užsienio valstybe“, nesikirstų su pačios Lietuvos Respublikos suverenaus gyvavimo teise. Tuo atžvilgiu dokumento šaltiniu nelaikytinas istorinis dokumentas, išduotas kitos valstybės institucijų dabartinės Lietuvos valstybės teritorijoje.

Toks pats atidumas reikalingas ir tais atvejais, kai pageidaujama turėti tėvų, senelių, prosenelių ar kitų protėvių pagal tiesiąją giminystės liniją pavardę nepabrėžiant nei kitos tautybės, nei kitos pilietybės pagrindų. Kalbos komisija tokiems atvejais pirmiausia rekomenduoja remtis pavardės įrašais dokumentų šaltiniuose lietuvių kalba, o įrašai istoriniuose dokumentų šaltiniuose kitomis kalbomis turėtų būti naudojami lietuviškai pavardės formai nustatyti.

Jeigu dokumentų šaltinių, ypač istorinių, naudojimas teisės aktuose, reglamentuojančiuose Lietuvos Respublikos piliečio vardo ir pavardės rašymą (įskaitant pakeitimą) Lietuvos Respublikos piliečio asmens tapatybę patvirtinančiuose dokumentuose ir civilinės būklės aktų įrašuose, neapibrėžiamas, kyla didelis pavojus lietuvių bendrinei kalbai, jos tradicijai ir savitumui – numatoma plataus poveikio neigiama įtaka lietuvių kalbos vardynui. Kiekviena pavardė, funkcionuojanti dabartinėje vartosenoje ir fiksuota „Lietuvių pavardžių žodyne“ (<http://pavardes.lki.lt>) iki valstybės susikūrimo su lietuvių kalba kaip valstybine to meto dabartinėje Lietuvos teritorijoje veikusios administracijos buvo įrašoma nelietuvių kalba (kaip ir visi krašto vietovardžiai). Taigi kiekvieno piliečio protėvių dokumentai buvo išduoti „kitos valstybės“ ir kita kalba. Oficialūs įrašai lietuvių kalba (kaip ir vietovardžiai lietuvių kalba) atsirado tik sukūrus valstybę ir įgyvendinus nuostatą, kad valstybės kalba – lietuvių kalba. Todėl, nesant pagrindo sieti vardo ir pavardės užrašymo su kitos tautybės asmenų tautine kalba ar su kita kalba pagal užsienio pilietybę patvirtinančius dokumentus, visais atvejais pirmumas teiktinas dokumentų šaltiniams lietuvių kalba, o į tai neatsižvelgiant būtų paneigiamas pats lietuvių, kaip valstybinės, kalbos statusas, nepaisoma jo įgyvendinimo.

Taigi Valstybinės lietuvių kalbos komisijos išvada dėl pateikto projekto yra teigiama, tačiau tikimės, kad į paaiškinimus dėl būtinybės detaliau paaiškinti dokumento šaltinių naudojimą bus atsižvelgta rengiant kitus – Rašymo ar Keitimo taisyklių – pakeitimo projektus.

Komisijos pirmininkė

Violeta Meiliūnaitė

Aistė Pangonytė, tel. +370 606 33771, aiste.pangonyte@vlkk.lt